

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Елена Христова Бояджиева

СУ „Св. Климент Охридски“,

Факултет по химия и фармация

на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен *доктор*
в област на висше образование 1. *Педагогически науки*
професионално направление 1.3. *Педагогика на обучението по...*

докторска програма *Методика на обучението по биология*

Автор: Татяна Кирилова Цанкова

Тема: „Формиране на ключови компетентности чрез обучението по биология и здравно образование – 7. клас“

Научен ръководител: доц. д-р Делка Василева Карагъзова-Дилкова, ПУ „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Съгласно заповед на ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ № Р33-1450 от 27.04.2021г. съм определена да участвам в Научно жури във връзка с процедурата за защита на дисертационния труд на тема: „Формиране на ключови компетентности чрез обучението по Биология и здравно образование - 7. клас“, разработен от Татяна Кирилова Цанкова.

Представеният от докторанта Татяна Цанкова комплект материали на хартиен и електронен носител са в съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав на Република България, както и на Чл.36 (1) от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ПУ „Паисий Хилендарски“.

Татяна Цанкова е завършила ПУ „Паисий Хилендарски“, специалност „Биология и химия“, магистър – биолог, учител по биология, притежава магистърска степен „Психолог“, придобита в същия университет. Работила е като учител по биология, а понастоящем изпълнява длъжността старши експерт по природни науки и екология към РУО гр. Пловдив.

2. Актуалност на тематиката

Преосмислянето на съдържанието по природни науки в училищните курсове е тенденция в световен мащаб. Акцентира се на социалнозначимите знания и умения, насочени към решаване на проблемите на човека в окръжаващия го свят - т.нар. ключови компетентности.

Анализът на резултатите от последните международни измервания на ключовите компетентности на българските ученици по природни науки, показаха необходимост от сериозна промяна в образователните политики. Тази промяна беше насочена освен към осъвременяване на нормативната документация - Държавни образователни стандарти и учебни програми, но и към възможности за прилагане на различни подходи и методи в про-

цеса на обучение, свързани с формиране на ключови компетентности у учениците на всички нива. В този аспект намирам настоящото дисертационно изследване за актуално и значимо.

3. Познаване на проблема

В дисертационното изследване са проучени и анализирани 89 литературни източника на кирилица и латиница. Предвид и длъжността, която заема докторантката, мога да кажа, че тя притежава необходимата информираност по разглеждания проблем, което е много добра основа за цялостното представяне и структуриране на дисертационния труд.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд се състои от увод, три глави, заключение, използвана литература и приложения. Включени са 38 фигури, 36 таблици и 5 приложения в обем от 167 страници.

Целта на дисертационния труд ясно е формулирана в увода, а именно: „Разработване на методически модел, основан на дейности, за формиране на ключови компетентности при обучението на учениците по биология и здравно образование в 7.клас при изучаване на темата „Многообразие на организмовия свят. Царство Животни“. Постигането на целта е обвързано с адекватно формулирани задачи и насочват към реални резултати. Смятам, обаче, че представената методология можеше да се прецизира, ако се намали броя на задачите и се формулират подходящи изследователски въпроси. В увода са очертани и методите на изследването - количествени и качествени, подходящи за изследването.

Проучване и анализ на литературни източници по проблема е представен в първа глава от дисертационното изследване. Обект на разглеждане е същността на понятията компетентност и компетенции и са очертани техни съществени характеристики. Логично в тази част е поставен фокус върху ключовите компетентности, формулирани в Европейската референтна рамка и по-специално в областта на природните науки. В тази връзка е представен и обзор на изследванията на PISA и TIMSS през последните години, като е обърнато внимание на проблемите, пред които се изправят българските ученици. Тук бих искала да обърна внимание на ясно подчертания професионален прочит и анализ на настоящите нормативни документи - държавни образователни стандарти и учебни програми в контекста на ключовите компетентности от Татяна Цанкова като експерт по природни науки.

Като част от теоретичното проучване и в контекста на целта на изследването са представени характеристики на различни подходи и методи, прилагането на които води до формиране на ключови компетентности и използвани в последващата експериментална част. Според мен те са подходящо подбрани, но вниманието би било добре да се фокусира върху някои от тях и да се разгледат в по-голяма дълбочина.

Във втора глава от дисертационния труд е представен дизайнът и методиката на педагогическото изследване. Последователно и прецизно са описани планирането, организацията, етапите, както и инструментариумът на проведеното емпирично изследване. Представени са

изходни постановки за избор и структуриране на учебното съдържание по биология и здравно образование в 7. клас и въз основа на тях е направен подробен анализ на учебното съдържание на темата „Многообразие на организмовия свят. Царство животни“ по учебния предмет „Биология и здравно образование“ (7. клас), както и възможностите, които предлага за формиране на ключови компетентности. Фокус в тази част е представеният модел за обучение чрез групова работа по проекти при уроци за многообразие на животните. Добро впечатление прави представянето на алгоритъма на уроците, което внася яснота и улеснява до голяма степен и учителите при тяхното прилагане. Докторантката е предложила и критерии за оценяване на дейността на учениците, а това от своя страна е важно за обективно оценяване на учениците от една страна и от друга, обективност на цялостното емпирично изследване. Тук ще отбележа, че представените критерии са еднакви за всички теми и в този аспект не виждам смисъл те да се описват след всяка тема, както това е направено.

В глава трета са анализирани и обсъдени резултатите от проведения експеримент. Емпиричното изследване е проведено в три етапа - предварителен, в две училища; основен с общо 554 ученици от 10 училища и заключителен със същите ученици. В изследването на всички етапи е използвана и анкета за проучване мнението на учениците за настоящата образователна среда (CLES), което намирам за много удачно. Така ясно се регистрира мнението и нагласите на учениците за това, което се случва в класната стая. Резултатите от тази анкета са в подкрепа на защитаваната теза в дисертационното изследване. За целите на изследването са разработени подходящи критериални тестове, задачите в които са много добре подбрани, интересни по своя замисъл и насочват към формиране на ключови компетентности. Подбраните статистически методи за обработка на получените резултати са подходящи за целите на изследването и са представени коректно.

5. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Съдържанието на дисертационния труд е отразено в:

- една публикация в Chemistry: Bulgarian Journal of Science Education;
- доклади от четири конференции, от които две национални с международно участие, една международна и една научна конференция. Всички те са публикувани в пълен текст в сборници.

Три от публикациите са самостоятелни и две са в съавторство с научния ръководител, пряко са свързани с дисертационното изследване и отразяват основните резултати от него

6. Автореферат

Предложеният автореферат представя основното съдържание на дисертационния труд и отразява извършеното от докторантката.

Приемам формулираните от докторантката приноси, но смятам, че те могат да бъдат округнени.

7. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Позволявам си да отправя някои препоръки и въпроси към докторантката:

1. Използваната литература е цитирана по различен начин в дисертационния труд, което намирам за пропуск.
2. Работата би спечелила ако всяка глава завършва със съответни изводи. Така по ясно ще се акцентира върху приносните моменти в дисертацията.
3. В модела, който предлагате, има елемент свързан със самооценката на учениците, което намирам за изключително важно. Не открих такъв инструмент, който да е използван. Бихте ли коментирали това?

Направените бележки не омаловажават стойността на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научно-приложни и приложни резултати, които представляват принос за обучението по биология и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ).

Татяна Цанкова притежава необходимите теоретични знания в разглежданата проблематика. Представянето и изпълнението на настоящото изследване показва демонстриране на качества и умения на докторантката за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Гореизложеното ми дава основание да дам своята положителна оценка за проведеното изследване, постигнати резултати и приноси и предлагам на почитаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Татяна Кирилова Цанкова в област на висше образование: Педагогически науки; професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по...; докторска програма – Методика на обучението по биология.

25.05. 2021 г.

Изготвил становището:

.....

(доц. д-р Е. Бояджиева)